CEHALETİN ENTELCESİ: BİR ELEŞTİRİYE CEVAP VE İLİM-İRFAN AYIRIMI

ALPARSLAN AÇIKGENÇ

Gün geçtikçe etrafımızda türeyen insan kılığında bir çok garip türlerle karşılaşmaktayız. Bu türlerin en tipik örneklerini ise yayın dünyası su yüzüne çıkarmakta. İşaret etmek istediğimiz, şu entel tavırlarını sergileme hevesine kapılan bazı maalesef irfan düşkünleridir. Nitekim, bunlar sayesinde bir Fransızca kelimenin irfanca deyimleştirilmesi ile Türkçe'miz yeni bir deyime kavuşmuş oldu; 'entel': "Birtakım bilgiler elde edip te bunları hazmedemeyen kişiye entel diyorlar".

Yalnız bu entellerin önemli bir özellikleri, irfan sahibi kişilerden çaldıkları kelimeleri, belli belirsiz bir şekilde anlamsız olarak bir araya dizmesini becerebilmeleridir. Kelimenin tam anlamıyla bunlar gerçek safsatacıların ta kendileridirler. Meydanı boş bulunca yalancı pehlivanlar gibi ortaya fırlamayı bir marifet (fakat 'irfan' değil, çünkü bunu bilmeleri kafa yapıları gereği imkansızdır) bilen bu zavallılar, Sokrat zamanından günümüze kadar ilim-irfan meydanından eksik olmamışlardır. İlim-irfan diyoruz, çünkü bu ikisi arasındaki fark artık bârizleşmeli: İlim en basit anlamda "bilgi" demek ise de, irfan, bu bilginin hazmedilmiş durumunu ifade etmektedir. Ancak yanlış anlamayalım; bilgi irfanın ön şartı değildir. Yani *ârif* olmak için tek şart bilgi değildir. Hatta bilgisi olmadan da irfan sahibi olanlar vardır. İsterseniz bunu daha iyi açıklayabilmek için merhum Ömer Seyfettin'in bir hatırasını nakledelim.

Gönen'de lise 'muallimliği' sırasında, merhum Ömer Seyfettin hocaların güya ilim tahsili ile âlim kesildikleri tavırlarından devamlı rahatsız; zira bu sözüm ona âlimler, gerçekte ilmin ne olduğunu anlaya-

mamış, bu günkü dille, 'entel'lerdir. Bir çok kimsenin, hangi konuda ne dediğini bilmek, ilim değil, ilim hamallığıdır. Hakiki ilim, bildiklerinden ne yapılması gerektiğini bilmek ve yapabilmektir. İşte bu lise hocaları da birer malumat hamalından öteye geçemeyen günün entelleridir. Bundan rahatsız olduğu için merhum belki bir ders alırlar düşüncesi ile bir slogan geliştirir ve hemen hemen her gün bunu tekrarlar: "İlim başka irfan başka, âlim başka ârif başka." Fakat heyhat! Bundan ders alacak ilim sahipleri nerede, bu âlim bozuntuları nerede. Onlar hâlâ: Üstad, ne demek istiyorsun?" diye sorup durmaktalar. O da devamlı: "Bekleyin bir gün anlatırım size" deyiverirmiş.

Nihayet bunu anlatma fırsatını bir gün yakalamış; şimdi onlara bunu ilmî bir dille anlatsa anlayacak adam nerede? Zira bunların aklı gözlerine inmiş; gözle görebilecekleri bir örnek anlatacaksın ki, anlasınlar. O günlerde şeker yokluğu var ve memlekette şeker bulmak bir dert. Fiyatlar da bu yüzden yaklaşılacak gibi değil. O sabah Ömer Seyfettin sevinçle öğretmenler odasına girer ve hocalara hitaben: "Müjde, şeker fiyatları düşecek ve şeker bollaşacak" der. Diğer hocalar hayretle sorarlar: "Neden, nasıl oldu?" Onun ise cevabı hazır: "Avusturya 200 vagon şeker gönderiyormuş." Bütün hocalar sevinir ve bu haber için teşekkur ederler. Az sonra okulun hademesi de içeri girince bu sevincin sebebini öğrenmek ister ve Ömer Seyfettin de haberi tekrarlar. Fakat hademeden irfanca bir cevap alır: "İnanma beyim, Avusturya şekeri bulsa kendisi yer!" Artık sıra hocalara gerekli ibret dersini vermeye gelmiştir, Üstad onlara der ki: "Evet, Hasan efendinin belki bir ilmi yok, ama o irfanı ile bu haberin yalan olduğunu veya en azından güvenilemeyeceğini anladı. Fakat sizler ilminizle bunu çıkaramadınız. İşte ilim başka irfan başka, âlim başka ârif başka." Ancak biz de ekleyelim, bütün bunların en yüksek aşaması ilim-irfan aşamasıdır. Bu ibretli hatıra ile anlatılmak istenen, ilimsiz irfana teşvik değildir. Aksine irfansız bir bilginin pek fayda getirmeyeceğini sergilemektedir.

Türkiye'de irfan-düşkünü ilim hamallarının gittikçe meydanları işgal etmeye başladıklarını üzülerek müşahede ediyoruz. Tabii meydanları boş yakalamak bunların en mâhir yönleridir. İrfan sahibi ilim adamlarımız genellikle bu zavallılara dokunma ihtiyacını hissetmemektedir; çünkü irfan mahsulü çok önemli bir ilim ilkesini çiğnemek

istememektedirler: *cevab'ul ahmak as-sukût*. Fakat bazan cevap artık zorunlu bir hal almaktadır. Zira bunlara gereken ders verilmelidir ki, toplumumuzu bu bozuk ve ne yapmaya çalıştıkları belli olmayan fikirleriyle yanlış yönlendirmesinler.

Evet, bunların gerçekten de yanıltıcı yönleri, ilmi taklit etmede çok meziyetli olmalarıdır. Bu bakımdan sofistlerden daha tehlikeli olabilirler. Onun için bunlara gereken irfan dersinin verilmesine de ihtiyaç vardır. İsterseniz kullandıkları kelimelerin büyüklüğüne bir bakın, ilim sahiplerinden nasıl bunları kolaylıkla celbedip istedikleri yönde kullanıyorlar: Çarpıtma, retorik, Jakoben, Poperyan, salt spekulatif, argümantasyon, rasyonel, degrade, teorik, tutarsızlık, bilimsel, akademik, performans, vs. vs. Yanlış anlaşılmasın; biz bu terimlerin kullanılmasına karşı değiliz. Fakat kullanım şekillerine karşıyız. Özellikle bir çoğunun Türkçe karşılığı varken veya bulunabilecekken böyle savurganca kullanılması herhalde iyi bir niyetin eseri olmasa gerek. Ancak okuyanların da genellikle bunları pek anlamayacağı kolayca kestirildiğinden, kullanana kullanım rahatlığı vermesi, işin cerbeze yönünü artırdığından endişe duymaktayız. Fakat yine de bunların kullanımda tercih edilmelerinin asıl sebebi, elbetteki 'entel' izlenimi vermesidir.

Konuyu, *Tezkire*'nin Eylül'92 sayısında (ss. 136-140) yayınlanan Tahir Enes imzalı, *Bilgi Felsefesi* (İstanbul: İnsan Yayınları, 1992) adlı kitabımızı eleştiren yazıya getirmek istiyorum. Doğrusu böyle bir eleştiriye ne denir bilmem. Olsa olsa buna ancak güneşi balçıkla sıvamaya çalışan adamın uğraşısı denebilir. Zira bir çok yerde eleştirici, kendi entel deyimi ile 'rasyonal argümantasyon' vermekle ancak reddedilebilecek görüşleri, çamur atmakla eleştirmektedir. Kendi görüşlerini ise, sanki ispatlanmış ve artık herkesin kabullendiği bilimsel hakikatlar olarak vermekte ve bütün dünyayı kendi bencil dünyasında görmektedir. Elbetteki herşeyi kendi aynasında görmek isteyenin varacağı sonuçlar, ne bilimsel olabilir, ne de akla sığacak hakikatlar olabilir; olsa olsa ben-merkezci bir ütopyacının hayalleri böylesine renkli kalabilir. O kısacık yazıda bile bunun bir örneği olmasına rağmen sadece bir-ikisini zikredelim: İnsandan bağımsız bir bilgi olabilir mi? (13) Günaydın sayın Enes! Bu tezin karşıtını hem de çok güçlü delillerle savunan filozoflar olduğundan haberdar değilsiniz herhalde!

Bizim görüşümüz ise, açık: İsterseniz bilgiyi, toplumda oynadığı işlevi açısından ele alırsınız ki, bu durumda bizim kitabımızda dile getirmeye çalıştığımız fakat sizin anlamakta aciz kaldığınız hususa gelirsiniz; yani bilgiyi insan açısından değerlendirme durumundasınız; isterseniz bilgiyi bilgi olarak, sizin deyiminizle "spekulatif bir nesne" olarak değerlendirmek istersiniz ki, bu durumda her ne kadar bilgiyi üreten insan ise de insanla olan ilişkisi kesildiğinden, konu, insandan bağımsız olarak ele alınma durumundadır. İşte diğer bir örnek daha: "Dünya görüşü denildiğinde, vurgu 'politik' olan üzerinde olmak durumundadır" (14). Dam üstünde saksağan, vur beline kazmayı. Bilimsel olmayan bir eleştiri ancak böyle cevaplanmaya layıktır. Bu anlamsız cümlenin, varsaydığı tez, yine sayın eleştiricinin kendi dünya görüşü anlayışıdır; size göre dünya görüşü temelde 'politik' olabilir, gerçi bu yanlıştır ama isterseniz yine de bunu savunabilirsiniz. Halbuki siyaset anlayışı, dünya görüşünün sadece bir boyutudur, tıpkı bilgi felsefesinin aynı boyuta, fakat daha geniş bir düzeyde sahip olması gibi. Anlayışınıza havale ediyorum. İyi felsefe bilen bir kimse bundan ne kasdettiğimizi rahatlıkla anlar.

Aslında bu eleştirinin cevaplanmaması gerekir. Ancak bu tür saftatacılara meydan vermemek için kendimizi buna mecbur hissettik. Bu yüzden isterseniz ilim-irfan konumuzu bu eleştiriye verilen bir cevaplar zinciri içerisinde genişletelim.

1. Bazı kitapların 'performansını' yakalayamama konusundaki fikriniz şahsîdir, buna saygı göstermek zorundayız, ancak böyle değer yargıları ile bilimsel bir eser eleştirilemez; gücünüz yetiyor ise o nisbette bilimsel olmadığını ispatlarsınız. Tabii şahsiyet yapmadan.. "Nesnel", "spekülatif" gibi kelimeleri kullanmada gösterdiğiniz mahareti, bunları uygulamada göstermeniz yeterlidir. Ayrıca böyle bir eleştiriye cevap verebilmek için ya eleştiricinin zikrettiği kitapları kötüleme, ya da kendi kitabımızı övmek zorunda bırakılmaktayım. Bu her iki yolu da seçmek istemediğimizden bu eleştirinin niteliksizliğini göstermekle yetineceğiz. Aslında nitelikli ve bilimsel bir eleştiri hiç bir zaman şahsiyet müdafasına sevketmemelidir, ama bunu görebilecek iz'an kimde?

2. Eleştiricinin hangi görüşte olduğu, doğrusu pek anlaşılmamakta, ancak "İslamî bilgi, bilim ve felsefe olabileceği ve yapılabilece-

ği" fikrine karşı olduğu, eleştirisinde sadece hissedilmektedir. Sayın Enes, siz konuya İslamî açıdan bakmak zorunda değilsiniz; ancak bu açıdan bakmak isteyenlere gereken saygıyı göstermek zorundasınız. Hatta İslam'a inanmıyor da olabilirsiniz. Yalnız konuyu, bilmem anlar mısınız, daha da basitleştireyim. Belki anlamanıza yardımcı olur:

Bir sorunu ele aldığınız çerçeve, o sorunu o çerçeve ile renklendirir. Bilimden ne anladığınızı, pozitivist çerçevede ele alırsanız, pozitivist bilim anlayışını savunmuş olursunuz; İslamî çerçevede ele almak isterseniz, bununla da İslamî bilim anlayışını geliştirmiş olursunuz. Bunun ne ideolojik bir yönü olabilir, ne de seksenli yılların ideolojik ve kültürel boşluğunda ortaya çıkan bir açıklaması olabilir. Burada savunmak istediğimiz tamamen epistemolojik bir anlayıştır. İsterseniz bunu ideolojik görün. Sizin ben-merkezci anlayışınızdan başka, seksenli yıllarda böyle boşluklar olduğunu ileri süren olamaz. Neden altmışlı yıllar değil de seksenli yıllar? *Eyne'sserâ mines-sureyyâ*.. Ancak bu keskin mantıkla bu sonuca varılabilir! Gelelim, bizzat bilim yapmaya; bilim adamı İslam bilim anlayışı çerçevesinde faaliyetlerini sürdürürse, ürettikleri İslam biliminin ürünleri olur. Fakat bilim anlayışı çalışmaları ile, bizzat bilim yapma faaliyetleri arasında bir fark vardır; bunu bilim felsefesi ile, mesela, fizik arasındaki farkla dile getirebiliriz. Dolayısiyle iki kademeli bir ayırımı kabullenmek zorundayız: Birincisi, anlayış düzeyinde ki, burada çerçeve farkı gayet bâriz ve geniştir; ikincisi, bizzat saf bilimcilik düzeyinde ki, burada çerçeve farkı bâriz olmayıp daha dardır. Bütün bunların epistemolojik sebepleri vardır, fakat görebildiğim kadarıyla maalesef bunu anlayabilecek birine muhatap olmadığım için bunları anlatmam da yersiz olacaktır.

3. "Ne teorik, ne de felsefî bir derinliğe sahip olduğu izlenimini uyandırmaktadır" (139); "Yazarın ifade ettiği hemen hiç bir hususun bilimsel olarak ifade edildiği söylenemez" (139, 9. dipnot); "Yazarın kitabı 'akademik' ölçütlerle bile başarılı sayılamaz" (140). İltifatlarınız için teşekkür ederim.

İrfandan ne kasdedildiğini işlerken, 'hazmedilmiş ilim'den bahsettik. Bu eleştirilerin bir irfan ürünü olmadığı bir yana, kasıtlı, garazkâr ve kötü niyetli olduğu da anlaşılmaktadır; çünkü kitabımızın Önsöz'ündeki şu cümleler amacımızı açıklıkla dile getirmektedir.

"İncelediğimiz konular genellikle felsefî olduğundan yaklaşımımızın da felsefî olması gerekirdi. Ancak daha geniş bir okuyucu kitlesine hitap edebilmek için mümkün olduğu kadar bu yaklaşımı kullanmayarak kelimeleri ve terminolojiyi genel kültürümüzden seçmeye çalıştım. Fakat bunda ne kadar başarılı olduğum konusunda elbetteki okuyucularımız karar verme hakkına sahiptir. "(s. 8)

Bunu belirttikten sonra, eleştiri yapıyorum diye entel' tavırları takınmanın acaba ne gereği var? İlim-irfan konusuna girmekte meğer ne kadar haklıymışız!

Evet, biraz acele ettik, kışta geldik; geleceğin düşünürleri ise inşallah cennetvari bir baharda gelecekler. Böylece önlerinde her açıdan bilimsel, felsefî, teknolojik, vs.- geliştirilmiş bir dil bulacaklar. Onların hem felsefe yapmaları kolaylaşacak, hem de bilimlerde yeni kuramlar geliştirmeleri sağlanacak. Zira şunu hemen belirtelim ki, çalışmamızda aynen Kant'ın karşılaştığı ıstılahî zorluklarla karşılaştığımız bir gerçektir. Asırlarca Türkçe felsefe dili olarak kullanılmamıştır. Bu zorluklar içerisinde bir fikir üretmeye çalışan, benim gibi konunun ancak bir öğrencisi olabileceğini iddia eden her araştırmacı, doğum sancısı çektiğini hissetmektedir. Evet, fikir üretmek öyle kolay bir iş değildir. Günlerce kafa yormayı, aylarca araştırma yapmayı ve yıllarca o yolda yürümeyi gerektirir. Dünün çocukları ise, iki kelime öğrenince her şeyi bildiğini sanır. Hakikat nerede, entellerin tavrı nerede?

4. Eleştirici, "toplumsal değişimin bilgi ile yönlendirilmesi gerektiği" hususundaki fikrimizden endişe duymakta ve bu fikrin, "sistem, dünya görüşü, bilgi felsefesi, İslam felsefesi retoriğinden çok buraya, bu jakoben, katı, pozitivist, Spenserci determinizme kadar 'inmesi'nin anlatılabilir bir nedeni yoktur. Bu değişimi yönlendirme hikayeleri ise sonuçta sosyal demokratik planlamacılığına kadar gider" demektedir (138-9, 7. dipnot). Bence Müslüman bir toplumda doğup büyüyen ve kendi kültürünün bile farkında olamayan birinin bu iddiada bulunması utanç verici bir durumdur (velevki İslam'a inanmasa bile). Evet, bilmemek ayıp değil; ancak biliyor gözükmek, öğrenmemekten de ayıp. Toplumun bilgi ile yönlendirilmesi bir hikaye olmadığı gibi, Kur'an ve Sünnet'in Müslüman âlime yüklediği kutsal bir görevdir. Bunu bütün açıklığı ile kitabımızda dile getirmiştik. Burada tekrar etmenin bir gereği yok. Kur'an'da bulunduğu halde, bu fikri oradan çı-

kardığımızı göremeyip Spenserci Pozitivist, vs. gibi akımlara götürmenin tek anlamı olabilir; bu fikirlerde boğulan ve bunlarla cebelleşmesini beceremeyen zavallı bir öğrencinin tavrı sergilenmektedir. Diğer taraftan, kitabımızın kesinlikle dikkatle okunmadan, hatta sadece göz gezdirmeyle eleştirildiği anlaşılmaktadır. Zira VI. Bölüm'de ortaya koymaya çalıştığımız İslam dünya görüşünü okuyan bir kimse, bu görüşümüzün sosyal demokrat planlamacılığına götüreceği sonucuna nasıl ulaşabilir? Taban tabana zıt iki dünya görüşü birbirine netice verebiliyormuş meğer? Artık ne diyelim? Ancak bunun 'İslam planlamacılığına götürebileceğini' diyebilirdiniz ki, ona göre cevap verelim. Bunun ötesinde itirazınıza anlam vermek güç.

5. Kitabımız, sonuçlarına Poper ve Kuhn'un kitaplarından hareketle varmadığı halde; bu eserlerin (bkz. s. 136, 2. dipnot) bir çarpıtması olduğunu ileri sürmek, kitabın temel tezinin hiçten kavranılamadığını ortaya koymaktadır.

6. Bütün bunlara rağmen, eleştirici ayrıca yayıncımıza da nasihat vermeye kalkışmakta ve: "İnsan yayınlarından çok 60'ların *Yön*'üne yakıştığı görülebilecektir- geç kalmış olsa da" demektedir (s.138). Böylece pozitivist olmakla suçlayan ilk varlık" unvanına da sahip olmaktadır. Kitabımızda gizli pozitivist damarların ortaya çıktığı yerler varsa, (haydi diyelim ki, var) hiç düşünen biri, pozitivizmin kökten yanlış olmayabileceğini düşünemez mi?

7. Bilge eleştirici (!) ayrıca bize bilgelik dersi de vermeye kalkarak 'insan bilimleri' kavramımızın yanlış olduğunu, doğrusunun ise 'beşerî bilimler' olduğunu bildirmektedir. Ayrıca öğrencilerimizden ders alarak görev yapmakta olduğumuz fakülteye "beşerî" dediklerini hatırlamamızı tavsiye etmektedir. Bu bilgelik dersi için entel arkadaşımıza teşekkür ederiz; fakat yine yanıldığını da bildiririz. Çünkü bizim değerli öğrencilerimizin neye ne dediklerinin pek farkında olmadıklarını gayet iyi bilmekteyim. Bizim fakültemizde eğitim, filoloji gibi bölümler de yoktur. Fakültemizin en değerli yayın organının ismi ise, *İNSAN BİLİMLERİ DERGİSİ*'dir. Şimdi bu kadar öğretim üyesinin aynı isimde ısrar etmesine rağmen bir iki cahil-entel öğrencinin eskiden gelme bir alışkanlıkla ve ardında hiç bir felsefî temellendirme varsayımı olmadan 'beşerî' demelerini mi örnek alalım, sayın bay eleştirici? Hiç düşünmediniz mi ki, bizim bu terimi kullanmada bir amacımızın

olabileceğini? En fazla bu amacımızı neden açıklamadığımız hususunda uyarılabilirdik; fakat bunu yapmayıp bilgelik taslamanızla Ziya Paşa'nın meşhur "Nush ile yola gelmeyeni..." beytinin zemmine mazhar olmadınız mı? Sayın entel eleştiricinin neden kitabımızı bilimsel ve akademik bulmadığını şimdi daha iyi anlıyoruz; bilimsellik için öğrencileri ölçüt alırsanız, elbetteki kitabımızı bilimsel ve akademik bulamazsınız!..

8. Gelelim bilimleri sınıflandırmamız hususundaki itirazlarınıza. Anlaşılan eğitim ve tarihi, insan bilimleri olarak sınıflandırmamızı kabul edemediniz; bu normal, ama gerekçeniz ne? "Toplumsal olmayan bilim yoktur" diyorsunuz, doğrusu fizik, kimya, astronomi ve hatta anatomiyi nasıl toplumsal kabul ettiğinizi pek anlamak güç! Kitabımızda, bu sınıflandırmanın sadece bir atılım olup geliştirilmesi gereken çok noktaların olduğunu, bu yüzden daha yerleşik bir sınıflandırma için zamana ihtiyaç bulunduğunu ısrarla belirtmiştik. Eleştirme zahmetinde bulunduğunuz bir eseri dikkatli okumanızı tavsiye ederim.

9. Sayın eleştirici, "bir lisans öğrencisinin genel mülâhazalarını sıraladığımız!" ek bölümümüzü de beğenmemektedir. Sayın bay entel, bir de not verseydiniz bari! Buradaki kötü niyetiniz konuyu ya anlayamadığınızdan ve anlayamadığınız halde görüş belirtmenizden, veya anladığınız halde konuyu çarpıtmanızdan anlaşılmaktadır. Çünkü o bölümü okuyan bir ilkokul öğrencisi bile Rostow'la Frank'ı birleştirmeye çalışmayıp aksine teorilerinin yetersiz kaldığını belirtmek istediğimi hemencecik anlar. Acaba birleştirilmesi imkansız olan iki teoriyi bir arada özetleyerek ikisini de reddetmeye çalışmak bunları birleştirmek midir? Sizin keskin mantığınıza havale ederim! Kaldı ki, yazımızda bunu açıkça belirtmekteyiz: "Burada bu iki kalkınma kuramını incelememizin sebebi, konu ile ilgili sorunları biraz daha ayrıntılı olarak tanıtmak idi. Bu bakımdan biz de konuyu bu sorunlar açısından ele almak istiyoruz." (s. 313-4).

10. Anlaşılan bizim bilge eleştirici (!) kitabımızdaki şu ifadeden de rahatsızlık duymaktadır: "Kuram, bir görüşün bilimsel olarak ifade edilmesidir" (139, 9. dipnot). Buradan keskin bir mantık hareketiyle, bilimle kuramı özdeşleştirdiğimiz sonucuna varan, keskin zekalı filozofumuz: "Büyük harfle Teori'nin bilimsel olanla özdeşleşti-

rildiği tek teorik zemin 'bilimsel sosyalizm'dir" müşahedesinde bulunmaktadır. Âferin sivri zekalılığın himmeti şahânesine ki, bizleri bu sonuca götürebilmiştir!

Zannediyor musunuz ki, eserinde bilim kuramı geliştirmeye kalkan iz'an sahibi bir kişi bu tür tuzaklara düşsün? Bir bilgi birikiminin nasıl bilim olabileceğine dair verdiğimiz ölçütler, buna izin verir mi? Bu ölçütlerin göz ardı edildiği ortadadır; veya entel görünebilmek için bir-iki yakaladığınız hususları ele alıp diğer yerleri hiç okumadan üstün körü bir göz gezdirdiğiniz anlaşılmaktadır. O zaman neden böyle bilimsel ve felsefî üstünlüğe sahip bir eseri meş'um emelinize alet ettiniz? Cevap açık: Ancak baş pehlivanı yenebilen entel olduğunu ispatlayabilir. Bütün bunlardan biz berîyiz. Kendimizin baş pehlivanlık iddiası da yoktur. Eserimiz meydanda. Biz de "hodri meydan" diyoruz. Bu misalleri de sizin tavrınızı sergilemek için vermeye zorlandık.

Zannedersem ilim-irfan hususunda söylediklerimizi şimdi daha belirgin olarak özetleyebiliriz: İlim sahibi bir kimse, bir çok şeyleri bilen bir kimsedir. Ancak maalesef ilim her zaman bir kimseyi basiretli yapan bir özellik değildir. Bu yüzden kitabımızda da belirttiğimiz gibi, nitelendirilmemiş ilim çok zararlı da olabilir. Biz Müslümanlar ise, Kur'an'ın tavsiyesine uyarak ve onun ışığında, ilmi her zaman nitelendirmişizdir. Bir bakıma nitelenmiş ilim, irfandır diyebiliriz. Ancak her şeyden önce âlimin elde ettiği ilmi hazmetmesi şarttır. Hazmedilmemiş ilim, hazmedilmemiş gıdanın vücuda verdiği zarar kadar insanlığa zararlıdır. Ancak bunu anlayacak feraset entellerde var mı? "Mü'minin ferasetinden korkunuz" (Tirmizi, Tefsir, Bab 16, Hadis No: 3127)

Yazımızın başında entel tiplerin su yüzüne çıkmasında basının ve yayın dünyasının oynadığı role işaret etmiştik. Bizce sorumsuzca yazılmış yazıların bilimsel tavırlar takınarak yayına sunulması gayet normaldir, çünkü entel tavrı takınanlara pek engel olunamaz. Ancak bir yayın süzgecinden geçirmeden ve bunları bu kadar bilim adamlarımız varken onlara bir okutturup inceletmeden yayınlamak pek te affedilebilir bir durum değildir. Şayet burada haklı olduğumuz anlaşılırsa, *Tezkire*'nin böyle bir hataya düştüğü hususunda okuyucularına bir özür dileme borcu olduğu görülecektir. En azından ileride aynı ha-

tayı işlememesi hususunda inşallah uyarılmış olacaklardır. Biz eleştiriye karşı değiliz ve bu da ilk eleştiri aldığımız bir yazı değildir. Fakat eleştiriye böyle olumsuz yaklaşımlar maalesef eleştiriyi asıl amacından uzaklaştırmaktadır. Aynı görüşlerimizden dolayı Doç.Dr. Yasin Ceylan da bizi eleştirmişti [bkz. *İslâmi Araştırmalar*, "Din, Bilim ve Felsefe"; 5: 2 (1991)]. Bu eleştiriye tepkimiz aynı olmamıştı; aksine Sayın Ceylan'a bu bilimsel eleştirisinden dolayı teşekkür edip görüşlerine katılmadığımızı belirtmiştik. Ancak bazı hususlarda kendimizi yenileme ihtiyacını hissedip o yönde çalışmalara başlamıştık. Demek ki, kaliteli bir eleştiri gerçekten de çok faydalı olabilirmiş! Artık ne diyebiliriz; anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az.